

GLAZBA I LITURGIJA

Vinko SITARIĆ, Đakovo

Sažetak

Članak želi posvijestiti misao Drugoga vatikanskog sabora kako je liturgija djelo svih onih koji joj nazočuju, pa tako i djelo pjevača. Prema Saboru, glazba čini bitni dio liturgije, i zato je treba sve više gajiti kao izričaj vjere. Pjevani dijelovi dijaloškog karaktera trebali bi biti u liturgiji predmet prvotne brige svećenika – liturga, kojemu je od velike pomoći i mnoštvo pjesmarica na našim prostorima; u njima nalazi uglazbljene psalme, odgovore, usklike, pripjeve itd. U svećenikovu liturgijsku službu spada stoga i pjevačka služba. S tim u svezi, suradnja svećenika i župnih glazbenih suradnika trebala bi biti nedvojbeno. Glazba je određeni način “sakramentaliziranja” osjetnih putova, po kojima nas bogoslužje uzdiže u duhu prema Bogu.

Koncilski dokument o svetoj liturgiji, *Sacrosanctum Concilium*, u broju 112 kaže: «Pjevanje... tvori potrebit i sastavni dio liturgije» - izvornik na latinskom veli: *necessariam vel integralem partem efficit* – što je, čini nam se, jači izraz od našeg hrvatskog prijevoda, napose u riječima: *necessariam i integralem!*¹ No, mentalitet koji vlada još je dogmatsko-sakramentalne naravi: tj. misa je po sebi dovoljna; ako se zapjeva pjesma, sve postaje nekako ljepše, ali nije nužno zapjevati. Koncil nas, uistinu, poziva na promjenu tog mentaliteta: pjevanje je integralni dio svečane liturgije. Valja odmah naglasiti da je svečana liturgija, za dokumente, svaka ona na kojoj sudjeluje Božji narod. Stoga u broju 30, koji se nalazi u odsjeku *Odredbe koje proistječu iz naravi liturgije ukoliko je ona djelo hijerarhije i zajednice*, piše: „Da bi se postiglo što djelatnije sudjelovanje, neka se vodi briga o usklicima puka, odgovorima, psalmima, pripjevima, pjesmama...“²

Željeli bismo ovdje podsjetiti na trud uloženi od strane naših crkvenih glazbenika i ostavljen nam u „Novoj crkvenoj pjesmarici“, tiskanoj 1973. od Instituta za

¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum Concilium*, konstitucija o svetoj liturgiji, br. 112, u: *ISTI, Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998, str. 59.

² *Ondje*, br. 30.

crkvenu glazbu. Koliko uglazbljenih usklika, antifona, aleluja, ulaznih i pričesnih psalama! Bio je to pravi pogodak, time su napokon puku bili dostupni, npr. psalamski tekstovi koje prije u latinskoj liturgiji nije razumio. Psalmi s antifonom samo su jedan od mnogovrsnih **dijaloških dijelova liturgije** i ovime bih se odmah nadovezao na taj dijaloški odnos svećenika i naroda u misi.

Svećenikova pjevačka služba, ukoliko je on liturg, ne sastoji se prvenstveno u učenju puka da pjeva pučke pjesme, nego u poticanju i održavanju baš tog dijaloškog odnosa u liturgiji, pjevajući zazive na koje narod odgovara i koji nisu zahtjevni. Za učenje pučkih pjesama, svakako uz pretpostavku, župnik bi trebao imati glazbene suradnike u župi. Već sam spomenuo ustaljeni mentalitet glede dostatnosti recitirane mise; ovdje bih se ponovno vratio na jedan vid toga mentaliteta: naime, svećenik je onaj koji „govori“ misu, a pjevači su oni koji trebaju pjevati!

Pitamo se gdje smo od shvaćanja kako svećenikova **pjevačka služba** čini dio njegove cjelovite službe liturga? Kada se počne pričati o tome, obično počne dijeljenje na one koji imaju sluha i one koji ga nemaju; i time se sve opravdava, kao da je zapjev „Gospodin s vama“ u najmanju ruku Mozartova opera. O tome kakvu važnost imaju pojedini dijelovi mise u pjevačkom smislu, govori nam instrukcija *Musicam sacram*, izdana 1967. od Svetog zbora za obrede.³ Ta instrukcija svrstava pjevane dijelove mise u 3 stupnja i to po stupnju važnosti, s obzirom na pjevanje. U prvom stupnju nalaze se dijaloški dijelovi koji imaju apsolutnu prednost. Time je definitivno srušena podjela koja još živi u našem mentalitetu, na *recitirane i pjevane* mise: niti ima mise u kojoj se ne bi trebalo nešto zapjevati, niti se u tzv. pjevanoj misi treba pjevati sve.

Dokument *Musicam sacram* u br. 28 veli: „Ipak se, s obzirom na pastoralnu korist, za pjevanu misu predlažu razni stupnjevi sudjelovanja tako da se... lakše pjevanjem može izvesti svečanije služenje mise. A te stupnjeve treba tako rasporediti da se prvi može i sam izvoditi.“⁴ U prvi stupanj spadaju:

- a) u obredima ulaza: pozdrav svećenika s odgovorom puka, zborna molitva;
- b) u bogoslužju riječi: usklici kod evanđelja;
- c) u bogoslužju žrtve: prikazna molitva, predslavlje s uvodom i „Svet“, završna doksologija euharistijske molitve, Gospodnja molitva s uvodom i dodatkom, „Mir Gospodnji“, popričesna molitva te obrazac otpusta.

³ Usp. M. STEINER, Crkveni dokumenti u liturgijskoj glazbi, u: *Crkvena glazba*, priručnik za bogoslovna učilišta, Hrvatsko književno društvo Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1988, str. 108.

⁴ *Ondje*, str. 108.

I ovaj teološko-pastoralni seminar trebao bi pridonijeti promjeni postojećeg mentaliteta i podizanju liturgijske kulture, kako u samoj misi, tako i s obzirom na sav glazbeno-liturgijski sadržaj. Na žalost, nakon poleta liturgijske reforme kao da smo se umorili, i u glazbenom smislu. Jasno, održavati glazbenu baštinu živom nije nimalo lagano: ponajprije nedostaje dostatno obrazovanih glazbenika, a potom kao da nas je obuzela neka lijenost u ljubomornom čuvanju i promicanju naše stoljetne glazbene baštine.

Pjesme iz pjesmarice su „kao teške“, a ljudima danas u ušima ostaju više neke druge melodije. Širi se i duh „lažne jednostavnosti“; narod „kao“ ne treba opterećivati teškim melodijama, nego neka bude sve što jednostavnije: time podupiremo „lijenost pamćenja“, a naš se narod baš tu pokazao velikim prenoseći stoljećima usmenu baštinu, sve dok ta nije bila konačno zapisana: npr. u *Citari octochordi* ili u raznim molitvenicima i pjesmaricama.⁵

Ponovno bismo naglasili ulogu svećenika – liturga u župi, kao onoga koji koordinira i surađuje s glazbenim suradnicima u župi. S jedne strane, župnik se osjeća možda nedostatno obrazovanim na glazbenom području pa ga polagano prepušta svojim suradnicima: orguljašima i zborovođama; s druge strane, suradnici se počnu osjećati ostavljenima u liturgiji i polagano se klizi u nekoordiniranost i nesklad liturgije i glazbe. Poziv je ovo župnicima da budu bliži svojim glazbenim suradnicima: od jednostavne moralne podrške i pohvale onomu što rade, do (možda idealnog) zajedničkog planiranja svake nedjeljne liturgije.

Također valja reći: makar glazbeni suradnici u župi imali i školsku kvalifikaciju, to ne znači da imaju uvijek dovoljno znanja i „sluha“ za duh liturgije. Svećenik – liturg nezamjenjiv je kao onaj koji povezuje sve liturgijske sastavnice u jedno, pa tako i glazbenu.

Osvrnuli bismo se kratko i na temu današnjeg dana: Spasenje tvoje slavimo! Neka nam te riječi budu izazov! Slaviti!? Gdje se inače slavi bez pjesme? Čini se jedino u crkvi! *Spasenje tvoje!* Što je bolji i primjereniji izraz za misterije koje slavimo od tekstova naših popijevki? Istina, nisu svi tekstovi jednako vrijedni, no među njima ima pravih dragulja: npr. pjesma „Zdravo tijelo Isusovo“. To je naša parafraza famozne gregorijanske antifone: „Ave verum corpus“. I stoga, kako kaže prof. Marijan Steiner: „Crkva u glazbi vidi *sveti znak*. Stvarana vrijednost svete glazbe sastoji se u činjenici da je ona jedan od osjetnih putova preko kojega nas sveto bogoslužje uvodi u molitvu Crkve. Stoga se može reći da je sveta glazba svojevrsni sakrament, odnosno čujni znak nevidljivih duhovnih vrijednosti... Upravo iz ministerijalnog obilježja svete glazbe izvodi se bitni kriterij za liturgijsku prosudbu njene vrijednosti: glazba će to biti svetija što će intimnije biti povezana s liturgijskim činom... Stoga se može reći da liturgijska vrijednost neke

⁵ Usp. S. TOPIĆ, Pučki oblici u crkvenom pjevanju, u: *Crkvena glazba*, str. 60-63.

glazbe ne ovisi u prvom redu od njezine estetske vrijednosti, nego o liturgijskoj vrijednosti znaka koji ona tvori, prije svega u pjevanju (združenosti zvuka i riječi).“⁶

Koristimo ovu prigodu da zahvalimo na izvještajima koje ste poslali o stanju glazbe u župama. Za mjesec dana krećemo sa susretima župnih glazbenih suradnika po regijama. Potaknite vaše suradnike da se odazovu tom susretu, a zajedno s njima uznastojte da se naša glazbena baština ne gasi; naprotiv, neka se ponovno razbudi, jer to je ujedno i izraz naše zajedničke vjere. Stari su rekli: *Lex orandi est lex credendi!*. A mi bismo se usudili parafrazirati: Onako kako Boga slavimo našim pjevanjem, toliko mu i vjerujemo!

MUSIC AND LITURGY

Summary

The purpose of this article is to clarify the notion of the Second Vatican Council according to which liturgy is the creation of all those who attend it, therefore singers are its creators as well. Music presents the essential part of liturgy according to the Council. That is why it should be even more cultivated as an expression of faith. The parts sung in the form of a dialogue should be duty of the priest- liturgist, who has at his disposal many songbooks in our country, which include composed psalms, answers, exclamations, refrains, etc. The ministry of the liturgist thus includes church choir as well. Cooperation of the parish priest and the singers of the choir should be indisputable. Music is, in a way, “sacramentalization” of our senses, through our senses liturgy leads our spirit towards God.

⁶ M. STEINER, *Nav. čl.*, str. 99.